

Чекстере О.Ю

кандидат психологічних наук,

старший науковий співробітник,

Інститут психології імені Г.С.Костюка НАПН України

ОПИТУВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ З МЕТОЮ ВИЯВЛЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО УЧІННЯ

Формування мотивації до учіння у майбутніх учнів на сьогоднішній день можна назвати однією з центральних проблем сучасної школи. Актуальність цього питання обумовлена оновленням змісту навчання, постановкою завдань формування у школярів прийомів самостійного придбання знань і розвитку активної життєвої позиції. Мотивація пояснює спрямованість дії, організованість і стійкість цілісної діяльності, прагнення до досягнення певної мети. Оскільки найбільш гострі проблеми в області навчання і виховання останнім часом пов'язані з відсутністю мотивів до отримання знань у великій кількості учнів, наслідком чого є зниження базових показників освіченості і вихованості випускників всіх навчальних закладів, то важливість названого критерію стає очевидною. Навчальна діяльність має для різних дітей різний зміст. Виявлення характеру навчальної мотивації і сенсу вчення для старшого дошкільника в кожному конкретному випадку відіграє вирішальну роль у визначенні вихователем заходів педагогічного впливу.

Для з'ясування мотивів до учіння старших дошкільників нами була розроблена діагностична анкета, що складалась з семи питань (п'ять з яких оцінювались, а два стосувалися взаємодії з комп'ютером) та варіантів відповідей. Анкета охоплювала різні сторони шкільного життя і діяльності дітей. При складанні анкети були збережені основні підходи з методики М.Р.Гінзбурга [1]. Формулювання варіантів закінчення кожної незакінченої пропозиції та її бальна оцінка враховують наявність шести мотивів (зовнішнього, ігрового, отримання відмітки, позиційного, соціального, навчального).

На основі змісту відповідей ми провели якісний і кількісний аналіз та зробили висновок про рівень сформованості мотивів до учіння.

Якісний аналіз:

Зовнішній мотив - проявляється тоді, коли здійснюється довільна діяльність заради досягнення певного місця серед однолітків, через тиск батьків, вихователів та ін. Якщо дитина вирішує завдання, то зовнішніми мотивами цієї дії можуть бути: бажання отримати хорошу оцінку, показати іншим дітям своє вміння вирішувати завдання, добитися схвалення педагога.

Навчальний (пізнавальний) мотив - пов'язаний зі змістом навчальної діяльності і процесом її виконання. Свідчить про орієнтацію дитини на оволодіння новими знаннями, навчальними навичками, визначається глибинним інтересом до нових знань, орієнтацією на оволодіння способами добування знань. Відображає прагнення школярів до самоосвіти, спрямованість на самостійне вдосконалення способів добування знань.

Ігровий мотив - в школі дитині подобатися тільки грати, гуляти, спілкуватися з друзями та ін.

Позиційний мотив - може проявлятися в різноманітних спробах самоствердження, в бажанні зайняти місце лідера, впливати на інших учнів, домінувати в колективі та ін..

Соціальний мотив - пов'язаний з різними видами соціальної взаємодії школяра з іншими людьми. Наприклад: прагнення отримувати знання, щоб бути корисним суспільству, бажання виконати свій обов'язок, розуміння необхідності вчитися, почуття відповідальності. При цьому велике значення мотивів усвідомлення соціальної необхідності, обов'язку і відповідальності, прагнення добре підготуватися до вибору професії. Мотиви соціального співробітництва полягають у тому, що учень не тільки хоче спілкуватися і взаємодіяти з іншими людьми, а й прагне усвідомлювати, аналізувати способи і форми свого співробітництва і взаємин з учителем, однокласниками, постійно вдосконалювати ці форми.

Мотив отримання відмітки - дитина ходить в школу, щоб заробляти тільки гарні оцінки, за які хвалять батьки і вчитель. Вона має інтерес до процесу діяльності, інтерес до результату діяльності, прагнення до саморозвитку, розвитку будь-яких своїх якостей, здібностей. Якщо домінує мотив отримання хороших оцінок, це призводить до таких порушень шкільної системи вимог як «списування» і підроблення відміток в щоденнику та в зошиті.

Кількісний аналіз. Кожен варіант відповіді має певну кількість балів залежно від того, який саме мотив проявляється у відповіді, що пропонується:

Зовнішній мотив - 0 балів;

Ігровий мотив - 1 бал;

Отримання відмітки - 2 бали;

Позиційний мотив - 3 бали;

Соціальний мотив - 4 бали;

Навчальний мотив - 5 балів.

Бали додаються і визначається підсумковий рівень мотивації:

18 - 25 балів - високий рівень мотивації до учіння, переважання соціальних мотивів, можлива присутність навчального та позиційного мотивів (І рівень);

9 - 17 балів - нормальний рівень мотивації, переважання позиційних мотивів, можлива присутність соціального і оціночного мотивів (II рівень);

0 - 8 балів - низький рівень мотивації до учіння, переважання ігрових або зовнішніх мотивів, можлива присутність оціночного мотиву (III рівень).

Всього нами було протестоване 106 дітей віком від 5,5 до 6 років (56 дівчат і 50 хлопців) – вихованців дошкільного освітнього закладу Дніпровського району міста Києва. Експеримент проводився індивідуально. Після прочитання кожного питання перед дитиною викладалися кольорові малюнки, що відповідали варіантам відповіді. При цьому дитина вказувала на картинку з обраним варіантом відповіді. У тому випадку, якщо дитина довго сумнівалася при виборі картки або робила вибір занадто швидко, не подумавши, експериментатор повторював питання вже не пропонуючи варіанти відповідей. Для чистоти експерименту була потрібна впевненість у тому, що

дитина зробила свій вибір усвідомлено, а не випадково вказала на одну з картинок. Експеримент супроводжувався інструкцією: Я задам тобі питання і розкладу перед тобою картинки з відповідями. Вибери, будь ласка, ту картинку, яка показує твою відповідь на це питання.

Результати опитування представлені в таблиці і на діаграмі.

Таблиця

Розподіл дітей за рівнями навчальної мотивації у відсотках

Рівень мотивації	дівчата, %	хлопці, %	всього дітей, %
високий	39	16	28
середній	61	48	55
низький	0	36	17

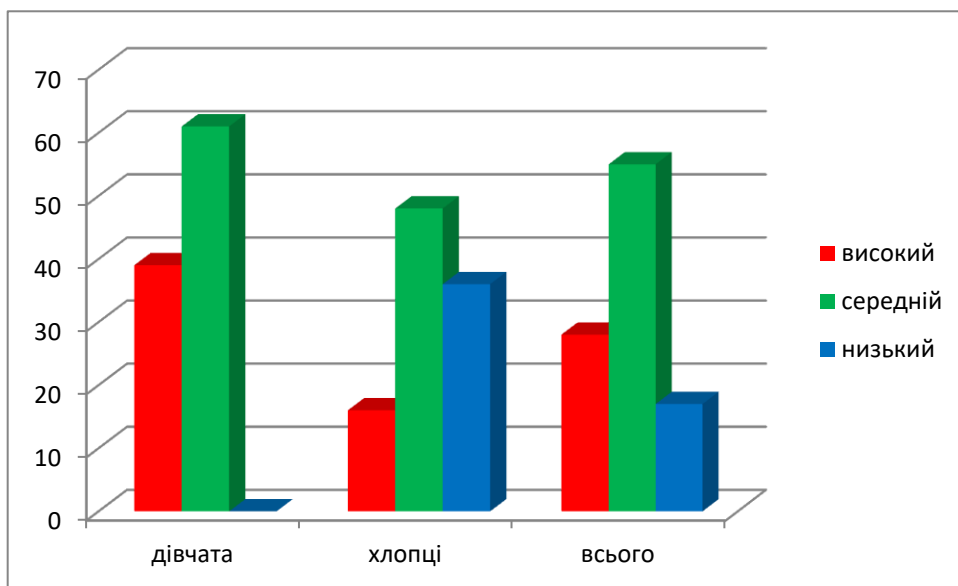

Рис. Розподіл дітей за рівнями навчальної мотивації у відсотках

Як видно з даних таблиці і діаграми високий рівень мотивації до учіння отримали 28 % опитаних дітей. Причому кількість дівчат більш ніж в 2 рази більша за хлопців (39% і 16%). Ці діти при вступі до школи будуть готові до прийняття завдань, заданих учителем, зможуть визначити важливість і послідовність цілей як на уроці, так і при самостійній організації свого часу (при дотриманні режиму домашніх занять); будуть готові самостійно намітити

систему і засоби досягнення проміжних цілей на шляху до головної мети, поставленої вчителем.

Середній рівень мотивації до учіння притаманний 55% дітей. Різниця між дівчатами та хлопцями вже виражена не так сильно 61% до 48%. Мотивація навчальної діяльності цих дітей носить різноплановий характер, пізнавальний мотив не виражений. В ієрархії мотивів домінують широкі соціальні мотиви (часто зовнішні).

Низький рівень мотивації до учіння посіли 17% досліджуваних дітей і всі вони виявилися хлопцями (36 % хлопчиків). Цим дітям важко підкоритися цілям педагога на досить тривалий час, що може проявитися, наприклад, у відсутності уваги на заняттях. Серед провідних мотивів переважають соціально - особистісні і ігровий мотиви.

Цікавим виявився факт, що серед дітей с низьким рівнем навчальної мотивації 78% саме тих дошкільників, які гру на комп'ютері вважали за краще гри з друзями, та надавали перевагу навчанню вдома за допомогою комп'ютера а не відвідуванню школи. Мотив взаємодії з комп'ютером теж можна вважати ігровим. Отже, частка пізнавальних мотивів у дітей, які йдуть до школи, зменшується, що і призводить зрештою, до загального зниження мотивації до учіння.

Література

1. Гинзбург М. Р. Развитие мотивов учения детей 6-7лет [Текст] / М. Р. Гинзбург // Особенности психологического развития детей 6-7-летнего возраста. / Е. З. Басина [и др.] ; под ред. Д. Б. Эльконина, А. Л. Венгера. – М., 1988. – С. 36-44.